

Kai sunku kalbėti būtuojų laiku – pradėtas įamžinti kūrybinis Viliaus Naujiko palikimas

Vėrinys

LIKIMAI KŪRYBA ATGARSIAI PRAMOGOS

Visą liepą Kupiškio viešojoje bibliotekoje veikė fotomenininko Viliaus Naujiko (1940–2022), kilusio iš Skapiškio krašto, fotografijų paroda „Mano gentis“.

Liepos 26 dieną į bibliotekos parodų salę prisiminti parodos autorius buvo susirinkę jo artimieji ir draugai. Per šį susitikimą pristatytas ir pirmas didesnis V. Naujiko fotografijų albumas „Mano gentis“, kurio autorius nebeįvydo.

Banguolė
ALEKNIENĖ-ANDRIJAUSKĖ

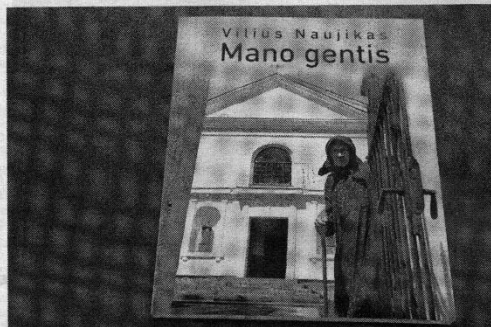
SUBŪRĖ ATMINIMO POPIETĖ

Į prisiminimų popietę V. Naujiko artimieji ir draugai atskubėjo iš Skapiškio, kur tą dieną minėtos jo mirties metinės, uždegτος atminimo žvakelės ant kapo Skapiškio kapinėse, ta intencija Skapiškio bažnyčioje aukotos šv. Mišios.

Prisiminimų popietę pradėjusi Lina Matiukaitė, Kupiškio viešosios bibliotekos Kraštotyros ir edukacijos skyriaus vedėja, pristatė į ją atvykusius fotomenininko artimuosius: brolių Joną, žmoną Loretą, dukras Liūnę ir Laurą, sūnų Paulių. Taip pat buvusius bendraklasius, mokyklos draugus Daugirdą Merkį ir Aldoną Kinderytę, fotoalbumo sudarytoją Vidmantą Jankauską, kitus garbius svečius.

Sakė, kad V. Naujiko gimtajame Mirabelėlyje jau nieko nebėra. Ji priminė svarbiausius fotomenininko biografijos momentus.

V. Naujikas gimė 1940 m. birželio 2 d. Mirabelėlio kaime. Mokėsi Skapiškio vidurinėje mokykloje, 1960–1966 m. studijavo Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakultete, bet pagal inžinieriaus specialybę dirbo tik keletą metų. Vėliau dirbo fotografu Operos ir baletu teatre, Kino mėgėjų draugijoje, Vilniaus universitete, Vilniaus dailės institute dėstė fotografiją, buvo leidinių „Mūsų gamta“, „Nemunas“, „Kultūros barai“ ir kitų bendradarbis. Fotografuoti pradėjo

Viliaus Naujiko fotoalbumas „Mano gentis“.

1957 metais, studijuodamas dirbo instituto fotolaboratorijoje. V. Naujiko fotografijos skelbtos pirmuose „Lietuvos fotografijos“ almanachuose. Vienas pirmųjų Lietuvoje fotografavo aktus, Rasos šventes, dokumentavo niokojamo kultūros paveldo objektus.

1966–1968 m. sukūrė fotografijų ciklus „Kupiškėnų kraštas“, „Rokiškėnai“. Ciklo „Kupiškėnų kraštas“ fotografijos eksponuotos Skapiškyje (2011) ir Kupiškio viešojoje bibliotekoje (2020).

Fotomenininkas mirė 2022 metų liepos 27 dieną. Palaidotas Skapiškio kapinėse. Jašūnuose (Šalčininkų r.) liko jo namai, užveistas parkas, butynas, didžiulis fotoarchyvas.

Pasak L. Matiukaitės, šioje parodoje eksponuojamos V. Naujiko fotografijos iš ciklo „Kupiškėnai ir rokiškėnai“.

Biblioteka turi 20 šio ciklo fotografijų, bet eksponuoja 15, tiek, kiek turėjo joms rėmėlių. Dauguma čia eksponuojamų nuotraukų pateko ir į fotografijų albumą. Bibliotekoje šios fotografijos jau treji metai. Būtų džiugu, kad jos čia ir liktų. Bet tai bus fotomenininko šeimos sprendimas.

KAIP ATSIDURĖ JAŠIŪNUOSE

Apie brolių prisiminimų pluoštelį iš vaikystės, ankstyvosios jaunystės laikų pateikė J. Naujikas, pagal spē-

cialybę fizikas. Jis papasakojo ir apie aplinkybes, kodėl brolis apsigyveno Jašūnuose, toliau nuo Vilniaus.

„Fotografijų parodoje Maskvoje brolis laimėjo antrą vietą. Ten jis eksponavo vyro fotografiją su dailiai sulopyta kepure ir dar vieną, kurioje įamžinta daugiausiai šeima, vaikai išrikiuoti nuo didžiausio iki mažiausio, pastarieji be kelnų, vienas gražia žalia bulvė. Jų tėvas nuo vėžio buvo miręs. Tos nuotraukos parodoje niekam neužkliuvo. Vėliau atvažiavo į Lietuvą Jungtinių Amerikos Valstijų lietuvių delegacija. Jie paprašė leisti tas fotografijas atspausdinti. Brolis davė leidimą. Vėliau jos buvo atspausdintos Amerikoje su prierašu, koks sunkus gyvenimas Sovietų Sąjungoje.“

To užteko, kad broliu susidomėtų saugumas (KGB). Pasakyta – arba bėgi iš Vilniaus, arba bus dar blogiau.

Padėjau broliui persikraustyti. Jis ieškojo vietos apsisotiti arčiau geležinkelio, kad būtų kuo patogiau pasiekti Vilnių. Pirmą brolio pasirinkta vieta saugumiečiams netiko. Kai pasirinko Jašūnus, ten gavo leidimą įsikurti“, – pasakojo J. Naujikas.

Jis dar prisiminė, kad prieš penkerius metus paklaustas, kur norėtų būti palaidotas, brolis atsakė, kad apie tai nemąsto.

SAUGO PIRMAS NUOTRAUKAS

Klasės draugas D. Merkys su Viliumi susitikdavo beveik kas-

met. Iki šiol negali pamiršti, kaip jis fotografavo moterį labai ilga kasa. Aplinkoje fotografas sugėbėjo išvėlgti išskirtinių dalykų ir skubėdavo juos fiksuoti.

A. Kinderytė, kilusi iš gretimo Bajorų kaimo, Vilniaus kupiškėnų klubo narė, su Viliumi augo nuo mažumės. Tad su juo nereikėjo kažkaip susipažinti.

„Mokykloje Vilius iš kitų išsiskyrė guvumu, gerai mokėsi, labiausiai sekėsi tikslesieji mokslai. Gal už gerus mokslo pasiekimus buvo paskatintas ekskursija į Vilnių. Grįžęs man padavė kelias nedideles nuotraukas su Petro Cvirkos paminklo ir spektaklio „Gulbių ežeras“ vaizdais. Jas tebeturiu iki šiol. Mokykloje panelėms darė įspūdį tai, kad Vilius pribėgdavo tai prie vienos, tai prie kitos su nuotrauka ir sakydavo: „Va, tave nufotografavau.“ Tai nuolat būdavo. Šias nuotraukas irgi turiu visas išlaikytas savo albume“, – sakė A. Kinderytė. Vėliau ji V. Naujiko fotografijas matydavo įvairiuose žurnaluose. Yra gavusi iš jo vieną nuotrauką su penkiasdešimt spalvinių efektų. Kiek ten darbo įdėta!

A. Kinderytė prisiminė, kad V. Naujikas buvo aktyvus Vilniaus kupiškėnų klubo lankytojas. Fotografuodavo tuos suėjimus. Jei neateidavo, visiems būdavo neramu – kas fotografuos.

„Mes su Viliaus šeima bendravome ir Jašūnuose. Jis labai mokėjo, netingėjo suburti draugus. Paskambindavo ir pasakydavo, kad 12.30 val. autobusas iš Vilniaus ir malonėkėte

Apie brolių papasakojo Jonas Naujikas.

Aldona Kinderytė prisiminė, koks Vilius Naujikas buvo mokykliniais metais.

važiuoti. Ten aplink miškuose uogaudavome, grybaudavome.

Viliaus nuotraukose atsikleidžia meilė gamtai. Ji buvo jo gyvenimo dalis. Man yra sakęs: „Aldona, aš tau suorganizuosiu mėlynių rinkimo šventę.“ Kai ji aplankiau ligo-ninėje, tarstelėjo, kad nebebus tos šventės. Dar paguodžiau, kad jei ne mėlynų, tai bruknių ar baravykų rinkimo šventė bus. Bet likimas patvarkė savaip“, – kalbėjo fotomenininko vaikystės ir jaunystės draugė.

STIPRI GIMTINĖS GALIA

L. Naujikienė sakė, kad sunku apie Vilių kalbėti būtuojų laiku. Jis visiškai nepakluso tam dėsniumi, kad jo gali nelikti. Taip atsitiko.

„Jis nemėgo apibendrinamų frazių, aiškinamųjų sakinių apie save. Vengė kūrybos viešinimo. Esu dėkinga poniai Linai, bibliotekos direktoriui Algirdui Venckui, Vidmantui Jankauskui, kad jie Vilių prikaltino viešintis. Jis sutiko, kad kūryba pagaliau būtų išleista. Pradėjo dalyvauti parodose. Atgijo Kupiškio krašte, pradėjo pasitikėti žmonėmis po to, kai stipriai buvo nusvilęs su saugumu.“

Kai mudu susipažinome, jis buvo labai nusivylęs Vilniaus kompanija, užsidaręs, pasimetęs žmogus. Vėliau, jau nepriklausomybės laikais, po truputį atgijo.“

Nukelta į 8 p.

Viliaus Naujiko fotoalbumo pristatymo dalyviai. Antra iš kairės Loreta Naujikienė, fotomenininko dukra Liūnė, paskutinėje eilėje baltais marškiniais jo sūnus Paulius.

Fotomenininko dukra Laura. Autorės nuotraukos

Kai sunku kalbėti būtuojų laiku – pradėtas įamžinti kūrybinis Viliaus Naujiko palikimas

Atkelta iš 6 p.

Deja, likimas lėmė, kad po didžiulės pauzės sutikęs, kad fotografijų knyga būtų išleista, to knygos nebesulaukė.

Visą žiemą sėdėjo, skenavo atrinktas fotografijas, kadrus derino su V. Jankausku. Aš nesikišau. Tik truputį pasižiūrėdavau, paklausdavau. Visos žinios praverė“, – kalbėjo fotomenininko žmona.

Ji pabrėžė, kad Viliui visuomet rūpėjo kultūra, kad jį supo šviesūs žmonės, kuriems ji irgi rūpi.

„Kai su juo bendraudavau, atrodė, kad jis buvo paralelinėje erdvėje, su kitais žmonėmis nesusisiekiantis. Gyveno savo erdvėje ir prie jo reikėjo taikytis, adaptuotis. Įsileisdavo į tą erdvę, bet reikėjo priimti jo taisykles. Be galo stipri asmenybė buvo. Su juo labai sunku, bet ir labai įdomu būdavo. Sugalvodavo nuolat kažką naujo. Aš vos spėdavau suprasti, ką mąsto. Kai suprasdavau, ką čia daro, jam visa tai jau būdavo vakarykštė diena. Buvo daugiaplanė asmenybė. Domėjosi turizmu, religija, filosofija, menu, apskritai kultūra plačiąja prasme“, – taip prisiminė savo vyrą Loreta.

Pasak jos, liko fotojuostos, negatyvai. Kai kas suskaitmeninta, dideliam jos džiaugsmui. Reikia toliau domėtis Viliaus paliku archyvu.

PATIKO SPALVŲ ŽAISMAS

V. Naujiko nuotraukų archyve nemažai yra ir spalvotų skaitmeninių fotografijų.

Anot L. Naujikienės, atrasta skaitmeninė fotografija pastaraisiais metais buvo savotiškas Vi-

Reginio vedėja Lina Matiukaitė (dešinėje) pakvietė Loreta Naujikiene papasakoti apie savo vyrą ir jo kūrybinį palikimą. Banguolės Alekniešės-Andrijauskės nuotraukos

liaus džiaugsmas. Tarsi grįžimas į vaikišką kreidelių ir akvarelių pasaulį. Viskas tarsi apsisuko ratu, kai gavo kompiuterį.

Prie skaitmeninės fotografijos Vilius priartėjo tada, kai žmona mokė naudotis skaitmeniniu fotoaparatu. Mokydamas ją ir pats susidomėjo šiuo fotoaparatu.

„Įsigijo kompiuterį, geresnį skaitmeninį fotoaparata ir ėmė gilintis į šią sritį. Daug skaitė, ieškojo informacijos internete, parsisiųsdavo ir naudojo įvairiomis kompiuterinėmis programomis. Gal jaunimui kompiuteriniai Viliaus įgūdžiai galėjo kelti šypsena, bet kaip tos kartos žmogus jis buvo giliai išstudijavęs programas, kurios reikalingos skaitmeninei fotografijai apdoroti. Kan-

triai taikydavo atrastas fotografavimo technikas, ieškojo spalvų. Vieno kadro padarydavo ir dvidešimt interpretacijų. Jam patiko tų spalvų žaismas“, – sakė Loreta.

VIDINĖS LAISVĖS ŽAVESYS

Filologė, humanitarinių mokslų daktarė iš Klaipėdos Roma Bončukutė prisiminė kavinių pašnekesius su V. Naujiku ir jo aplinkos žmonėmis, daugiausia dailininkais. Tuomet jai ir jos draugėms, 1987–1988 metų jaunuoms studentėms, didžiulį įspūdį darė tie pokalbiai.

„Iš Viliaus išgirdome apie Lietuvą, apie tai, ko mums niekas nedėstė, ko nežinojome. Stebėjomės, kaip žmogus taip laisvai kalba, kiek daug

žino. Jam savo spalvų keisti nereikėjo. Jis visuomet turėjo vidinę laisvę.

Kai tik pamačiau spalvotas skaitmenines Viliaus nuotraukas, man tuoj pat kilo asociacija su jo draugo Aloyzo Stasiulevičiaus paveiksiais“, – išsakė savo prisiminimus R. Bončukutė, su fotomenininku bendravusi ir Jaštinuose.

Ji pagyrė, kad V. Naujiko fotografijų paroda labai gerai eksponuojama.

Ekspoziciją dėliojęs Kupiškio viešosios bibliotekos direktorius Algirdas Venckus sakė, kad su V. Naujiku teko bendrauti pastaraisiais metais.

Iki tol dar nebuvo sutikęs tokio optimistiško žmogaus. Plataus akiračio ir išties spinduliuojančio vidine laisve žmogaus. Jo fotografijos pasižymi gera kompozicija, stebina dideliu formatu. Anuomet analoginė fotografija paprastai būdavo kur kas mažesnė. Didesnei padaryti reikėjo ir tam tikrų techninių gebėjimų.

„Vaišingas žmogus buvo. Atveždavo medaus ir paties daryto kriaušių vyno. Smagiai nuteikdavo bendravimui. Manau, kad jo fotografijų vertė su metais tik auga. Tai unikaliais fotografijomis“, – kalbėjo bibliotekos direktorius.

KNYGOS LEIDYBOS YPATUMAI

V. Naujiko fotoalbumo „Mano gentis“ sudarytojas Vidmantas Jankauskas teigė, kad gali kalbėti tik apie tas fotografijas, kurias jam nuskenavęs atsiuntė pats fotomenininkas.

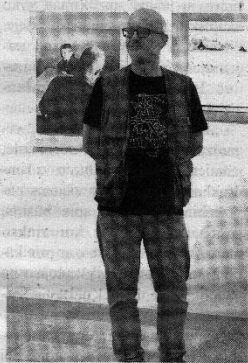
„Dauguma šioje parodoje eksponuojamų nuotraukų yra autorius atrinktos iš kelių darytų tokių pačių kadru pagal tai, kuris geriausias kompoziciškai. Ne visos parodoje eksponuojamos fotografijos pakliuvo į šį albumą.

Su Viliumi dėl fotografijų albu-

mo buvome sutarę, kad praėjusių metų rudenį būtų gerai jį parengti. Kai sužinojo, kad pavyko gauti finansavimą iš Kupiškio rajono savivaldybės, kad prisidės ir Viliaus kupiškėnų klubas, jis apsidžiaugė, bet truputį lyg ir išsigando. Iki tol per žiemą atrinkinėjo fotografijas, siuntė man ir tas procesas lyg koks žaidimas jį buvo įtraukęs. O knyga įpareigoja. Laisvai asmenybei tai nemažas išbandymas.

Deja, su Viliumi nebespėjome parengti šio leidinio. Po jo mirties visas darbas gulė ant Loretos pečių. Toliau ji atrinkinėjo Viliaus fotografijas, atsižvelgdama į tai, koks kadras būtų jam patikęs“, – apie knygos leidybos ypatumus pasakojo V. Jankauskas.

Renginio pabaigoje visi pasivaisino dar paties Viliaus darytu vynu. Reikia tikėti, kad kūrybinio jo palikimo neuždengs storas dulkių sluoksnis, bus dar ne viena paroda ir ne vienas fotografijų albumas.

Vidmantas Jankauskas kalbėja apie Viliaus Naujiko fotografijų albumą „Mano gentis“ sudarymo užkulius.